गन्धस्येदुत्पूतिसुसुरभिभ्यः । (१३५/८७४)

[1]उत् पूति सु सुरभि इत्येतेभ्यः परस्य गन्धशब्दस्य इकारादेशो भवति समासान्तो बहुव्रीहौ समासे । तकार उच्चारणार्थः । उद्गतो गन्धोऽस्य उद्गन्धिः । पूतिगन्धिः । सुगन्धिः । सुरभिगन्धिः । एतेभ्यः इति किम् ? [2]तीव्रगन्धो वातः ।

[६४९] गन्धस्येत्वे तदेकान्तग्रहणम्[3] । (म. भा. २.४४३)

तेन शोभनः गन्धः अस्य [4]सुगन्धः [5]आपणिकः[6] ॥

अल्पाख्यायाम् । (१३६/८७५)

अल्पाख्यायां यो गन्धशब्दः तस्य इकारादेशो भवति समासान्तो बहुव्रीहौ समासे । [7]सूपोऽल्पोऽस्मिन् सूपगन्धि भोजनम् । अल्पमस्मिन् भोजने घृतम् घृतगन्धि[8] । क्षीरगन्धि । अल्पपर्यायो गन्धशब्दः[9] ॥

उपमानाच्च । (१३७/८७६)

उपमानात् परो यो गन्धशब्दः तस्य इकारादेशो भवति समासान्तो बहुव्रीहौ समासे । पद्मस्य इव गन्धोऽस्य पद्मगन्धिः । [10]उत्पलगन्धिः । करीषगन्धिः[11] ॥

पादस्य लोपोऽहस्त्यादिभ्यः । (१३८/८७७)

उपमानात् इत्येव । उपमानात् हस्त्यादिवर्जितात् परस्य पादशब्दस्य लोपो भवति समासान्तो बहुव्रीहौ समासे । स्थानिद्वारेण लोपस्य समासान्तता [12]विज्ञायते । व्याघ्रस्येव पादौ अस्य व्याघ्रपात् । [13]सिंहपात् । अहस्त्यादिभ्यः इति किम् ? हस्तिपादः । [14]कटोलपादः ।

हस्तिन् । कटोल । गण्डोल । गण्डोलक । महिला । दासी । गणिका । कुसूल ॥

कुम्भपदीषु च । (१३९/८७८)

कुम्भपदीप्रभृतयः कृतपादलोपाः समुदाया एव पठ्यन्ते । तत्र एवं सूत्रम् ज्ञेयम् । पादस्य लोपो भवति कुम्भपद्यादिविषये यथा कुम्भपद्यादयः सिध्यन्ति[15] । समुदायपाठस्य च प्रयोजनं [16]विषयनियमः – स्त्रियामेव, तत्र ङीप्प्रत्यये एव, नान्यदा[17] । कुम्भपदी । शतपदी । यच्च [18]इह उपमानपूर्वं सङ्ख्यापूर्वं च पठ्यते, तस्य सिद्धे लोपे नित्यङीबर्थं वचनम् । 'पादोऽन्यतरस्याम्' (४.१.८/४५७) इति विकल्पो न भवति ।

---

1. उदादिभ्यः ह, °सुरभिभ्यः शब्देभ्यः क. 2. तीक्ष्णगन्धं वस्त्रम् क. ह. 3. कर्तव्यम् इत्यधिकम् क. ह. 4. सुरभिगन्धः ग, सुरभिकः ह. 5. आपणः फ. ड. 6. पूतिगन्धः कटः इत्यधिकम् ड. फ. 7. सूपस्य अल्पः गन्धः यस्मिन् क. फ. 8. दधिगन्धि इत्यधिकम् ड. फ. 9. अल्पाख्यायाम् इति किम् ? पुष्पगन्धः पटः अल्पं स्तोकम् इत्यधिकम् ड. 10. अनलगन्धिः फ, चन्दनगन्धि ग. 11. उपमानात् इति किम् ? उत्पलानां गन्धः यस्मिन् तद् उत्पलगन्धं सरः इत्यधिकम् 12. विज्ञायते नास्ति क. फ. 13. सिंहपात् नास्ति क. 14. पटोलपादः ब, कपोतपादः क. 15. इति इत्यधिकम् ड. 16. विषये नियमः क. 17. इति इत्यधिकम् क. 18. इह नास्ति फ.